

Majorna förr Sveriges dyraste stadsdel

Majorna är som de flesta vet en stadsdel i Göteborg. I folkligt tal menar många att de i begreppet Majorna även räknar in Kungsladugård och Sandarna. Denna redogörelse skall alltså handla om stadsdelen Majorna och knappt något om Majornas Schacksällskap. Den läsare som inte har några kulturella vyer kan alltså sluta att läsa här.

Göteborg är i jämförelse med många andra svenska städer förhållandevis ung. Bosättningen vid älvens mynning är däremot gammal. Resterna av en stenåldersbosättning, omkring 9.000 år gamla, har nämligen hittats i närheten av Sannaskolan.

När Sverige, Danmark och Norge för omkring 1.000 år sedan började att forma sina inbördes gränser, blev Halland danskt och Bohuslän norskt. Den smala landremsan däremellan, endast 15 km bred tillföll Sverige. Denna lilla bit land var synnerligen viktig för Sveriges välbefinnande.

Trots detta utsatta läge, med stundtals fientliga grannar alldeles inpå, lockade närheten till havet till bosättning och de först omtalade nybyggarna var finska sjömän och estniska soldater, som här byggde sina hus, som på deras språk kallades 'maja'. Därav fick denna samlade bebyggelse så småningom namnet Majorna. Denna svenska landremsa krävde självfallet sitt skydd och därför byggdes, troligtvis på

1200-talet, Älvsborgs slott, till en början i trä, men så småningom av sten. Anläggningen var egentligen en fästning och densamma intogs av Danmark några gånger och för att återfå slottet tvingades Sverige att vid två tillfällen, 1570 och 1612, erlägga ansemliga belopp i lösen. Det är dessa händelser som i svensk historia kallas för Älvsborgs lösen. Slottet är numera en oansenlig ruin, och dessa ynkliga men dyrbara rester, kan beskådas på en klippa i närheten av Älvsborgsbrons södra landfäste.

Göteborg grundlades 1621 och som en följd av sitt utsatta läge blev staden så småningom en av Europas bäst befästa städer. När Halland blev svenskt 1645 och Bohuslän 1658 innebar detta givetvis lugnare tider för majborna och deras närmaste grannar.

Göteborgs läge var emellertid alltför strategiskt känsligt och kriget mot Danmark kom och gick. Trots detta växte staden och även Majorna. Göteborg blev så småningom hemvist för delar av den svenska flottan. En av de mera märkliga inom landets sjöförsvaret var den legendariske Lars Gathenhielm, en av Karl XII 'statsanställd' organisatör av svenskt sjöröveri, till stort förtret för i synnerhet våra danska grannar. Hans kaparrov tillföll till viss del den svenska staten, men det mesta hamnade förmodligen i hans egen kassakista.

Ostindiska kompaniet grundlades 1731, ett privatägt handelsbolag med monopol av handeln på Kina. Kontoret låg inne i Göteborg, men lagerhuset byggdes vid Klippan. I dag mera känt under namnet Sjömagasinet, en mycket välkänd

restaurang, som företrädesvis har havets läckerheter på sin dyra matsedel.

Vid Klippan ligger också ett annat kulturresevat med en samling byggnader för det nedlagda Carnegies Porterbryggeri. Kyrkan som uppfördes för bryggeriets anställda, Birgittas Kapell, är numera en av landets mest populära bröllopskyrkor.

Klippans hamn var stadens egentliga hamn, där båtarna från fjärran länder fick ankra upp och tömmas på sina dyrbara laster, som fördes i land på så kallade hemförarbåtar eller forslades på landsvägen till sin slutstation.

Majorna, som tillhörde Örgryte socken, fick 1820 en egen kyrka – Carl Johans kyrka, som mottogs med tacksamhet av majborna, då vägen till kyrkan österut ansågs vara allt för lång. Templets utformning blev emellertid mycket omstritt och en av församlingsborna uttryckte sig så här: ”Vid uppförandet av detta gudshus synes man med sällspord kraft sträfvat efter det fulas seger och därvid lyckats fullständigt.” Så vänliga är vi som bekant i Majorna...

1868 införlivades Majorna med Göteborg med allt vad innebar av för- och nackdelar. Sedan dess tillhör stadsdelen i administrativa sammanhang Karl Johans församling, men i kyrkliga Carl Johans. Det är en märklig skillnad mellan bokstäverna K och C, för Karl Johansgatan är en av stadens längsta gator och Karl Johans torg var förr en fotbollsplan, men är numera en allaktivitetsplats. Carl Johans Kyrkoplan är emellertid en parkeringsplats.

I Stigbergsliden, i nära anslutning till Johanneskyrkan, låg förr en den mindre välberyktade krogen Styvern. Märkligt med denna krog var att den låg mitt på gränsen mellan Göteborg och Majorna. Så när polisen – lagens långa arm – med jämna mellanrum gjorde ett tillslag för att anhålla någon misstänkt bov, det var dåtidens namn på dagens kriminella, gick bara dessa över till majornasidan, för dit nådde inte den göteborgska polisens allt för korta arm.

Innan Älvsborgsbron anlades skedde förbindelserna med Hisingen med några färjor. Mest känd av dessa var den som gick mellan Klippan och Färjenäs och denna var den enda som kunde transportera kärror. Den kallades i folkmun för 'Bonnafröjda' och anledningen till detta var att när de goda bönderna från Hisingen hade försålt sina lantliga produkter på torgen i Majorna, avslutade de ofta sin givande dag med ett besök på någon av stadsdelens många krogar – och de var många. Efter dessa besök var de i allmänhet mycket glada och när de sedan satte sig upp på sina kärror, som framtill drogs av en s k hästkraft, kunde de inte dölja sin livsglädje. De fyrfota dragarna, i besittning av så kallat hästminne, visste lyckligtvis vägen hem själva, för någon större hjälp av sin husbonde lär de inte ha haft.

Allmänna vägen, förr inte så bred och rak som i dag, var innan Karl Johansgatan anlades den enda förbindelsen från staden med Majorna. Den kantades av en mängd värdshus, mer eller mindre välkända. Mitt på denna 'syndens gata' låg emellertid ett nykterhetscafé med namnet Stjärnan. I detta kafé huserade

en socialdemokratisk nykterhetsförening – Ungdomsföreningen Enighet – och många av dess medlemmar var intresserade schackspelare och dessa bildade 1907 Schackklubben Enighet, som året efter bytte namn till Majornas Schacksällskap.

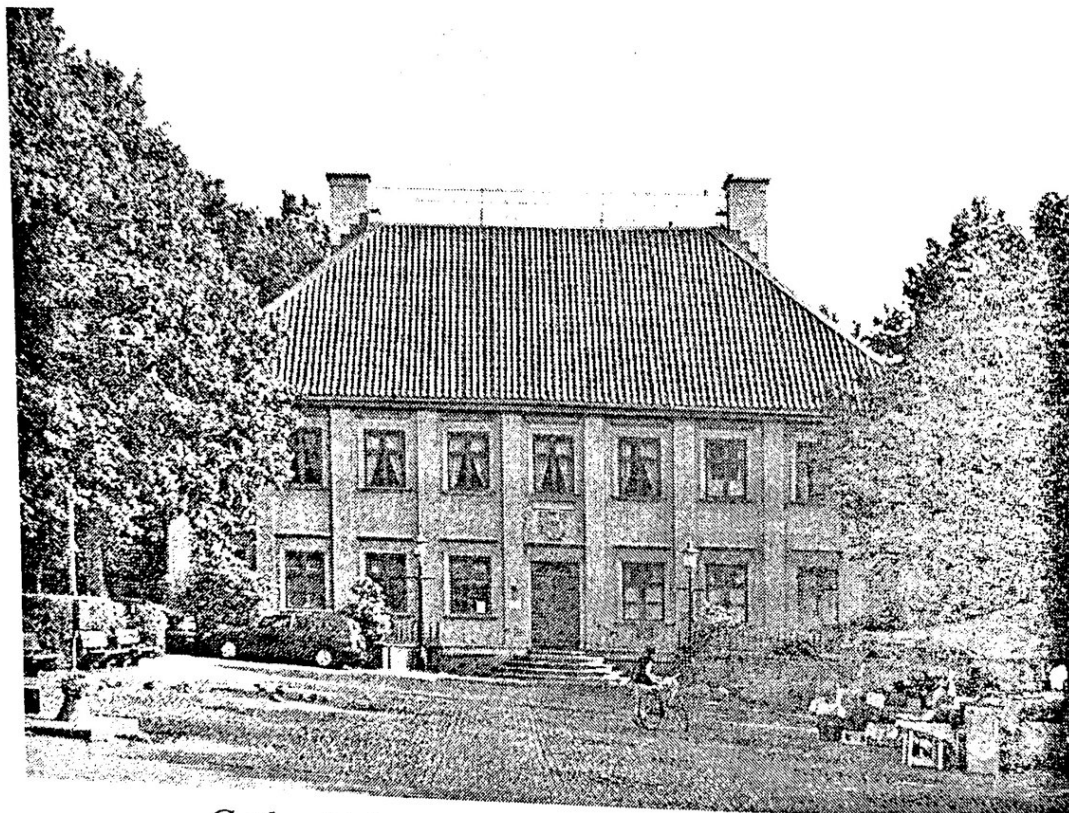
Vid Stigbergstorget, den egentliga entrén till stadsdelen, ligger det välkända Gathenhielska huset, uppfört omkring 1740. Tomten ägdes av parets son Anders och såldes till dennes faster, vars man Johan Kreuts sedan lät bygga detta välkända hus. Det är alltså ett önsketänkande att stadens beryktade sjörövare eller hans kung Karl XII har övernattat i denna byggnad. Båda dessa krigiska herrar lämnade nämligen det jordiska redan 1718. Byggnaden ägs numera av Göteborgs stad och hyrs ut till ett ordenssällskap och innehåller även en privatbostad.

Strax nedanför ligger Gathenhielska reservatet, med några hundra år gamla byggnader från Majorna. I en av dessa huserar några stadsdelsföreningar, bland annat den synnerligen exklusiva Gamla Majgrabbar.

På andra sidan gatan ligger en f d biograf, som förr hade det självklara namnet Kaparen. Så småningom ombyggt till ett postkontor, sedan matvaruaffär, men för närvarande helt tomt. Det fanns förr en biograf till på torget, som hette Fyrén, men numera med en helt annan användning. Där huserar nämligen Bengans, ett försäljningsställe för CD-skivor och liknande, välkänt långt utanför Göteborg.

I Stigbergsliden nedanför torget ligger den omtalade restaurangen Henriksberg, för ett inneställe för den gamla tidens kända medborgare bland annat författarna Viktor Rydberg och Fritiof Nilsson-Piraten. Vid torget ligger också Sjöfartsmuséet med en intressant marin historia.

Gathenhielmska huset (foto: Rolf Broberg)

Majorna var förr en klassisk arbetarstadsdel, men hyser numera en blandad befolkning ur samtliga socialgrupper. Bebyggelsen är varierad, men ett stort inslag utgör landshövdingehusen med de äldsta från 1875. I denna byggnadstyp, som nästan bara finns i Göteborg, är bottenvåningen i sten och de två övervåningarna i trä och var när de byggdes mycket omstridda. Många ansåg att byggnadernas

de utförande stred mot byggnadsordningen och varje gång som
la hustypen godkändes av byggnadsnämnden överklagades
or beslutet till länsstyrelsen. Landshövdingen som satt med
så länsstyrelsens ordförandeklubba i handen avslog emellertid
alltid överklagandena. Det är efter denna process som
hustypen benämns landshövdingehus.

De flesta av byggnader, uppförda under åren 1880 – 1935, har
tacksamt nog bevarats. De slapp att bli offer för 50- och 60-
talens kortsiktiga rivningsvåg. Ett besök rekommenderas, för
denna byggnadsmiljö är nämligen unik för landet.

Nedanför Stigbergstorget ligger fiskhamnen, landets största
och auktionerna varje morgon är ett s k turistnöje. Men det är
bara en skröna som säger att om du kliar dig på näsan har du
inhandlat en låda torsk. Det är endast etablerade fiskhandlare
som får göra affärer på det viset.

1879 startade Spårvägen i Göteborg och under de första åren
drogs vagnarna av hästar. 1902 elektrifierades spårvägsnätet
och denna modernisering gjorde att stadsdelen kunde få en
bättre förbindelse med Göteborg och de boende längs Karl
Johansgatan kunde glädja sig åt att se och höra de elektriska
spårvagnarna utanför fönstren.

Vi vandrar längs stadsdelens huvudgata mot havet och
passerar den numera ombyggda kyrkan. Efter detta hastiga
kyrkobesök väntar Kusten, också ett litet reservat med
Taubehuset, vari vår nationaltrubadur Evert Taube tillbringade
några ungdomsår efter inflyttningen från Vinga.

Vid vår fortsatta vandring västerut passerar vi Klippans kulturresevat och utanför detta Älvsborgsbron, en av landets längsta hängbroar, invigt 1966 av den dåvarande kommunikationsministern Olof Palme. Strax bortom brons landfäste ligger Röda Sten, ett stort flyttblock, som rödmålas varje år av staden. Anledningen har fallit i glömska, men färgsättningen är nu så etablerad, så om den inte gjordes, hörde säkerligen de arga göteborgarna av sig.

Många är de medborgare som under årens lopp haft sin dagliga gärning och bosättning i Majorna. Här kan vara värt att nämna den store skeppsbyggaren Henrik Fredrik af Chapman, konstnärinnan Jenny Nyström, hon som gjorde tomten odödlig, Tidigare nämnde Evert Taube och skådespelaren Georg Rydeberg. En av Sveriges bästa fotbollsspelare Gunnar Gren är född och uppvuxen på Silverkällegatan, endast en långdribbling från vår nuvarande lokal. Dessutom en man vid namn Douglas Kennedy, en av stadens många donatorer, som har fått en gata uppkallad efter sig och det är på denna gata som MSS numera huserar.

De nämnda är några av de mer eller mindre kända som under längre eller kortare tid verkat i vår stadsdel, tillsammans med alla oss helt vanliga och okända. Och dessutom några förvirrade schackspelare.

Majorna i våra hjärtan – finns bara i Göteborg.

(text: Göte Teiffel)